

Nr 114.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående befrielse för K. G. T. Johansson m. fl. från ersättningskyldighet; given Stockholms slott den 5 mars 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anför.

1:o.

Värnpliktige civilarbetaren vid Gotlands artillerikår nr 6284 Karl Gustav Tore Johansson tjänstgjorde i början av år 1941 såsom frivillig vid en avdelning civilarbetare, som var förlagd i närheten av ett batteri ur nämnda kår. Avdelningen, som var sysselsatt med kolningsarbete, brukade därvid låna en gengasbil från batteriet. Någon dag efter den 5 januari 1942 lånade

Bihang till riksdagens protokoll 1943. 1 saml. Nr 114—115.

541 43

Johansson av furiren vid nämnda batteri Ejnar Tryggve Hallgren, som då tjänstgjorde som motorunderofficer, en kåren tillhörig gengasbil med registreringsnummer I 3268 för att använda den som drivkraft vid kolkrossning. Johansson startade bilen på bensin inne i garaget samt körde ut den ur garaget. Sedan han därefter fyllt på kallt vatten i den tömda kylaren, hade han ej kunnat starta bilen på gengas. Johansson hade då i stället lånat en annan under Hallgrens tillsyn stående bil. Enligt löfte hade Hallgren ombesörjt, att den förstnämnda bilen blivit inställd i garaget. Någon dag efteråt hade motorblocket till bilen befunnits sönderfruset.

Efter åtal vid Gotlands artillerikårs krigsrätt har krigsrätten enligt utslag den 13 juni 1941 utlätit sig. Enär Johansson erkänt, att han påfyllt kylarvatten på bilen men underlåtit såväl att avtappa vattnet från kylaren som ock att underrätta Hallgren härom, samt Hallgren, vilken i sin egenskap av motorunderofficer haft skyldighet att utöva tillsyn över bilarna, underlåtit att tillse, att kylarvattnet blivit avtappat, och då Hallgren och Johansson genom vad sålunda låge dem till last måste anses ha gjort sig skyldiga till tjänsteförsummelse, prövade krigsrätten rättvist döma vardera av dem jämlikt 130 § strafflagen för krigsmakten för tjänsteförsummelse att undergå disciplinstraff av arrest utan bevakning tre dagar. Därjämte förpliktades Hallgren och Johansson, gemensamt eller vilkendera gälda gitte, att till Kungl. Maj:t och kronan utgiva ersättning för reparation av den skadade motorn med 929 kronor 91 öre, jämte ränta efter fem procent från utslagets dag till dess betalning skedde. Krigsrättens utslag har vunnit laga kraft.

Uti en av arméförvaltningens tyg- och civila departement, jämte eget yttrande, den 19 januari 1943 överlämnad skrift ha Johansson och Hallgren — under framhållande att de voro medellösa — anhållit att bliva befriade från den ådömda skadeståndsskyldigheten.

Av handlingarna i ärendet inhämtas följande. Johansson, som är född 1909 och till yrket jordbruksarbetare, är gift och har ett minderårigt barn. Han har icke taxerats till kommunal inkomstskatt för år 1941. Hallgren är född 1919 och gift. Enligt inkomstsammandrag för taxering ha Hallgrens avlöningsförmåner, naturaförmåner ej inräknade, uppgått till 2,029 kronor 75 öre under 1941.

Tyg- och civila departementen ha i sitt yttrande anført.

Med hänsyn till omständigheterna i samband med uppkomsten av skadan ansåge departementen, att principiella skäl talade emot bifall till ansökningen. Emellertid torde med hänsyn till sökandenas ekonomiska omständigheter billighetsskäl kunna åberopas för en nedsättning av ersättningsbeloppet. Departementen hade för sin del intet att erinra mot att sökandena, därest de inom viss av Kungl. Maj:t bestämd tid inbetalade omkring fjärdedelen av det utdömda beloppet eller i avrundat tal 250 kronor, befriades från att erlägga återstoden.

Statskontoret har i utlåtande den 30 januari 1943 anført.

Med hänsyn till sökandenas ekonomiska förhållanden och övriga i ärendet föreliggande omständigheter ville statskontoret icke motsätta sig, att de delvis befriades från ersättningskyldighet. I sådant hänseende förordade äm-

betsverket med beaktande av föreliggande omständigheter, att envar av Hallgren och Johansson, därest han inom viss av Kungl. Maj:t bestämd tid inbetalade ett belopp av 150 kronor, befriades från återstående ersättnings-skyldighet.

Med hänsyn till sökandenas svaga ekonomiska ställning torde det icke vara troligt, att de förmå erlægga ens de reducerade belopp, som av myndigheterna angivits. Då ömmande skäl jämväl i övrigt synas föreligga, förordar jag, att envar av Hallgren och Johansson mot inbetalande till statsverket av 50 kronor befrias från återstående skadeståndsskyldighet. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma den tid inom vilken ifråga-varande betalningsskyldighet skall vara fullgjord.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att envar av Karl Gustav Tore Johansson och Ejnar Tryggve Hallgren må, därest han inom tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, till arméförvaltningen inbetalar ett belopp av 50 kronor, befrias från återstående honom åliggande skadeståndsskyldighet till kronan enligt krigsrättens vid Gotlands artillerikår utslag den 13 juni 1941.

2:o.

Vid färd å cykel den 10 mars 1942 från Skaraborgs regementes kasernområde ut på allmänna landsvägen Skövde—Skultorp kom värnpliktige civilarbetaren vid regementet nr 153—36—1940 Sven Paul Valdemar Pettersson i vägen för en kronan tillhörig lastbil, som framfördes på landsvägen. Föraren av bilen nödgades för att undvika påkörning av Pettersson köra av vägen. Bilen törnade mot ett träd och skadades.

Efter åtal vid Skövde tingslags häradsrätt har häradsrätten i utslag den 1 juni 1942 utlätit sig.

Utredningen i målet visade, att Pettersson vid körandet ut från kasernområdet ej iakttagit den försiktighet som därvidlag varit av nöden, särskilt med hänsyn till den skymda sikten och väglaget. På grund därav och vad i övrigt förekommit prövade häradsrätten lagligt döma honom, jämlikt 38 § 1 mom. jämfört med 2 § 1936 års vägtrafikstadga, att till kronan böta tio dagsböter om 1 krona. Vidkommande därefter kronans ersättningsanspråk hade Pettersson på sätt angivits vållat att kronans bil blivit skadad, och utredningen gäve vid handen att föraren av kronans bil ej varit medvållande därtill. Genom att nämnde förare körde av vägen hade han undvikit att köra på Pettersson för vilket fall denne oundvikligen måste ha tillskyndats åtminstone svår kroppsskada. Pettersson vore följaktligen skyldig att till kronan utgiva fullt skadestånd. På grund därav prövade häradsrätten rättvist förplikta Pettersson att för kostnaderna för reparation och transport av bilen m. m. genast emot kvitto till kronan utgiva 1,619 kronor 41 öre jämte ränta därå efter 5 procent från utslaget dag tills betalning skedde. Pettersson skulle tillika ersätta kronan för rättegångskostnaden med 35 kronor. Häradsrättens utslag har vunnit laga kraft.

Uti en den 21 juli 1942 dagtecknad skrift har Pettersson, med förmålan att han vore medellös, anhållit att bliva befriad från den ådömda skadeståndsskyldigheten.

I samband med polisförhör har Pettersson uppgivit, att han färdats med låg fart och att han på grund av halt vägslag till följd av snö och dagsmeja samt den starka lutningen av utfartsvägen ned mot landsvägen haft svårt att stanna cykeln.

Av handlingarna i ärendet inhämtas följande. Pettersson, som är född år 1920, är ogift och till yrket jordbruksarbetare. Han arbetar å sin faders gård och åtnjuter härför kost, logi, kläder och fickpengar men icke kontantlön. Fadern äger i sin gård 6,000 kronor. Pettersson började sin tjänstgöring den 15 maj 1941 och skall såsom samvetsöm fullgöra 660 dagars tjänst, varför uttryckningen äger rum först den 13 mars 1943.

Chefen för Skaraborgs regemente har med hänsyn till Petterssons förhållande i tjänsten och svårigheten för Pettersson att gälda det avsevärda skadeståndet tillstyrkt befrielse.

Arméförvaltningens tyg- och civila departement ha i utlåtanden den 26 januari 1943 anfört bland annat följande.

Även om starka billighetsskäl — på sätt regementschefen framhållit — kunde anses tala för ett bifall till föreliggande ansökning, torde i allt fall icke kunna bortses från den vårdslöshet av tämligen grov art, som Pettersson låtit sig komma till last. Vid sådant förhållande ansåge departementen sig icke kunna tillstyrka, att Pettersson erhöles befrielse från skadeståndet i dess helhet. Petterssons ekonomiska ställning talade dock för en nedsättning av ersättningsbeloppet. Departementen hade för sin del intet att erinra mot att Pettersson, därest han inom viss av Kungl. Maj:t bestämd tid inbetalade ett belopp av 250 kronor, befriades från återstående skadeståndsskyldighet.

Statskontoret har i utlåtande den 10 februari 1943 i betraktande av Petterssons ekonomiska förhållanden och övriga omständigheter förklarar sig icke framställa någon erinran mot bifall till framställningen på sätt tyg- och civila departementen förordat.

Av utredningen synes framgå, att stora svårigheter torde föreligga för Pettersson att fullgöra ifrågavarande skadeståndsskyldighet inom rimlig tid. Med hänsyn härtill samt av regementschefen lämnade upplysningar angående Petterssons förhållande i militärtjänsten finner jag mig böra förorda, att Pettersson befrias från återstående skadeståndsskyldighet mot inbetalande av ett belopp av endast 150 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma den tidpunkt inom vilken betalningsskyldigheten skall vara fullgjord.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Sven Paul Valdemar Pettersson må, därest han inom tid, som av Kungl. Maj:t bestämmes, till arméförvaltningen inbetalar ett belopp av 150 kronor, befrias från återstående skadeståndsskyldighet till kronan jämlikt Skövde tingslags häradsrätts utslag den 1 juni 1942.

3:o.

Sedan en pistol jämte två magasin förkommit vid Livgrenadjärregementet, har frågan härom hänskjutits till regementets krigsrätt. Dåvarande korpralen, numera värnpliktige furiren vid regementet nr 311—27—1941 K. E. R. Mattsson, som varit redovisningsskyldig för pistolen, har vid förhör uppgivit bland annat följande.

På morgonen den 11 april 1942 hade Mattsson övertagit de pistoler, som funnits i kompaniförrådet. Pistolerna, som Mattsson noga räknat, hade till antalet utgjort 39. På förmiddagen samma dag hade värnpliktige nr 799—27—1941 G. Stjernström fått låna nyckeln till pistolförrådet, som varit beläget i våningen två trappor upp i kompaniförläggningen, för att hämta en pistol med två magasin för utlåning till en sergeant. En stund efter det Stjernström fullgjort detta uppdrag och till Mattsson återställt nyckeln, hade Mattsson fått order att inleverera 24 pistoler till huvudförrådet. Han hade då begivit sig till kompaniets förråd och uttagit samt på en bänk i korridoren utanför förrådet placerat ett så stort antal pistoler att i förrådet funnits kvar 15 pistoler. Han hade då icke kommit att tänka på att Stjernström tidigare uttagit en pistol utan utgått från att de vapen, som han uttagit från förrådet, utgjort 24. De uttagna vapnen hade han, sedan han låst förrådet, tillsagt Stjernström att bevaka till dess Mattsson efter besök i kompaniets kulspruteförråd återkomme till platsen. Då Mattsson återvänt, hade han i trappan utanför första våningen mött Stjernström, som tydligt varit på väg ned. Mattsson hade förebrått Stjernström för det denne lämnat vapnen utan bevakning, varefter båda återvänt till den plats, där pistolerna funnos. Då vapnen nu räknats, hade deras antal utgjort 22. I den våning, där vapnen legat, hade icke funnits något logement utan endast lektions-salar och dagrum. Våningen tre trappor upp i byggnaden hade utgjorts av en vind, å vilken förrådslokaler funnits inrymda. Mattsson trodde för sin del, att den förlorade pistolen icke kommit bort under den korta stund, som Stjernström lämnat pistolerna obebakade, utan hölle för mera troligt, att pistolen stulits ur själva förrådet under tiden från det Mattsson övertagit förrådet till den tidpunkt, då han uttagit de pistoler, som han skulle överlämna till huvudförrådet. Låset till förrådslokalen hade varit av synnerligen enkel konstruktion och utan svårighet kunnat öppnas av någon, som obehörigen velat förskaffa sig tillträde till förrådet.

Stjernström har vid förhöret uppgivit, att han räknat de pistoler han mottagit, varvid deras antal utgjort 22.

Av handlingarna i ärendet framgår att den till en sergeant utlånade pistolen återstälts.

Vederbörande krigsfiskal yrkade vid Livgrenadjärregementets krigsrätt ansvar å Stjernström för det han i strid mot given order lämnat den plats, där pistolerna förvarats. Även om någon pistol icke förkommit genom Stjernströms vållande, yrkade åklagaren likväl att Stjernström måtte förpliktas att utgiva ersättning för pistolen. Åklagaren framställde icke något

ansvarsyrkande mot Mattsson. Däremot yrkade åklagaren att, därest Stjernström icke befundes ersättningsskyldig, Mattsson på grund av uppbördsmanansvar måtte förpliktas utgiva ersättning för pistolen jämte magasin.

Krigsrätten vid Livgrenadjärregementet har i utslag den 17 november 1942 utlätit sig. I målet funne krigsrätten utrett, att Stjernström, sedan han den 11 april 1942 av Mattsson erhållit order att bevaka kompaniet tillhöriga pistoler, vid ett tillfälle avlägsnat sig från bevakningsplatsen så långt, att han icke kunnat utöva tillsyn över vapnen. Härigenom hade Stjernström gjort sig skyldig till vårdslöshet i fullgörande av tjänsteplikt och dömde förty krigsrätten Stjernström jämlikt 130 § strafflagen för krigsmakten att undergå disciplinstraff av vaktarrest i två dagar. Vad därefter anginge åklagarens i målet framställda ersättningsyrkanden, så funne krigsrätten det icke vara tillförlitligen visat, att den pistol, som samma dag för kompaniet gått förlorad, förkommit under tid, då Stjernström varit satt att bevaka de först omförmälda vapnen, i följd varav åklagarens mot Stjernström förda ersättningstalan av krigsrätten ogillades. Däremot och då Mattsson utkwitterat det sedermera förkomna vapnet med tillhörande två magasin samt Mattsson, som vid sådant förhållande blivit skyldig redovisa persedlarna, icke förmått detta, och icke heller ådagalagt någon omständighet, på grund varav han kunde undgå skyldighet att ersätta kronan deras värde, prövade krigsrätten rättvist förplikta Mattsson att till kronan utgiva 57 kronor 50 öre. Krigsrättens utslag har vunnit laga kraft.

Uti en av militärområdesbefälhavaren i fjärde militärområdet den 27 november 1942 överlämnad skrift har Mattsson — under framhållande att han för närvarande studerade på skuld vid handelshögskolan i Stockholm och icke hade några som helst inkomster — anhållit att bliva befriad från den ådömda skadeståndsskyldigheten.

Arméförvaltningens tyg- och civila departement ha i utlåtande den 26 januari 1943 anført följande.

Då enligt vad som framginge av utredningen i målet ifrågavarande pistol förkommit, oaktat sökanden syntes ha vidtagit erforderliga åtgärder för kontroll av de utav honom i förråd omhänderhavda vapnen, torde krigsrättens utslag uteslutande vara grundat på sökandens redovisningsskyldighet såsom uppbördsman. På grund härav och med hänsyn till sökandens svaga ekonomiska ställning ansåge arméförvaltningens tyg- och civila departement skäl föreligga att helt befria sökanden från ifrågavarande ersättningsskyldighet.

Statskontoret har i utlåtande den 10 februari 1943, då ämbetsverket med hänsyn till konsekvenserna icke kunde förorda ett eftergivande av på grund av uppbördsmanansvar uppkommen skadeståndsskyldighet, avstyrkt bifall till ansökningen.

*Departements-
chefen.*

I likhet med arméförvaltningens tyg- och civila departement finner jag mig böra föreslå, att Mattsson befrias från den ådömda skadeståndsskyldigheten. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att K. E. R. Mattsson befrias från honom jämlikt krigsrättens vid Livgrenadjärregementet utslag den 17 november 1942 åliggande skyldighet att till kronan utgiva skadestånd med 57 kronor 50 öre.

4:o.

Framlidne fanjunkaren Henrik Emanuel Löfgren tjänstgjorde från den 3 oktober 1938 till någon dag i mars 1940 som förrådsförvaltare vid ett till Hedemora landstormsområde nr 58 a hörande förråd. Vid inventering av förrådet i mars 1940 konstaterades en brist av bland annat 41 lyftremmar och 76 pälsremmar.

Sedan redovisningsfrågan hänskjutits till fältkrigsrätten vid Dalregementet uppgav Löfgren bland annat följande.

Förrådet hade i Löfgrens närvaro inventerats, då han övertagit detsamma. Därvid hade i förrådet funnits 200 ränselar. Till varje ränsel skulle höra en lyftrem och två pälsremmar, vilka varit fästade vid ränselarna. Remmarna hade dock, i motsats till ränselarna, icke räknats vid inventeringen. I instrumentet över inventeringen hade ej heller verkställts någon anteckning angående antalet remmar. Löfgren hade icke närvarit vid den inventering, som i samband med hans avgång som förrådsförvaltare företagits i mars 1940. Han ville icke ifrågasätta annat än att resultatet av sistnämnda inventering vore riktigt men förklarade sig ha anledning antaga, att bristen beträffande remmarna förefunnits redan då han mottagit förrådet i dess helhet i uppbörd. Löfgren medgäve skyldighet att ersätta vissa ur förrådet förkomna landstormsmärken och en skjorta men bestrede däremot ersättningsskyldighet för remmarna.

Av en i målet ingiven handling inhämtas, att Löfgren gjort gällande att ifrågavarande materiel förkommit under utrustning av landstormsmän efter sommaren 1939 och under de mörka höst- och vinterkvällarna samma år, då utrustning måst ske i mörker emedan elektriskt lyse saknades i förrådet, samt att regementschefen tillstyrkt befrielse från ersättningsskyldighet.

Fältkrigsrätten vid Dalregementet har i utslag den 15 oktober 1940 yttrat.

Enär Löfgren mottagit ifrågavarande persedlar på sin uppbörd och Löfgren medgivit skyldighet att ersätta kronan förlusten av 30 landstormsmärken, värda 4 kronor 50 öre, och en skjorta, värd 2 kronor 50 öre, samt vad i målet förekommit icke föranledde därtill, att Löfgren kunde befrias från skyldighet att ersätta de förkomna lyft- och pälsremmarna, funne krigsrätten skäligt förplikta Löfgren att gottgöra kronan värdet av de förkomna persedlarna med 133 kronor 40 öre. Krigsrättens utslag har vunnit laga kraft.

Uti en av arméförvaltningens intendentur- och civila departement, jämte eget yttrande, den 9 februari 1943 överlämnad skrift har dödsboet efter Löfgren, som avlidit den 10 juli 1941, anhållit att bliva befriat från den ersättningsskyldighet som åvilade dödsboet på grund av förenämnda utslag. Boet har därvid åberopat att behållningen vore ringa och att en av dödsbodeläggarna, som vore född år 1929, varit beroende av den avlidne för sin försörjning.

Av bouppteckningen efter Löfgren inhämtas, att han efterlämnat sju barn, varav ett ommyndigt, samt att behållningen i boet utgör 56 kronor 88 öre. I bouppteckningen har för oguldna och beräknade utskylder upptagits ett belopp av 1,000 kronor.

I ovannämnda yttrande har *intendenturdepartementet* förklarar, att departementet ansåge sig icke kunna tillstyrka bifall till ansökningen, då det med hänsyn till det obetydliga belopp, som vid bifall skulle tillkomma envar av dödsbodelägarna, icke syntes motiverat att proposition i ärendet avlättes till riksdagen.

Civila departementet har för sin del, då Löfgren avlidit och behållningen i boet — även om befrielse från skyldighet att erlægga oguldna skatter, 1,000 kronor kunde ha erhållits — vore ringa samt en dödsbodelägare minderårig, tillstyrkt bifall till ansökningen.

Statskontoret har i utlåtande den 20 februari 1943 i likhet med civila departementet och på av departementet anförda skäl förklarar, att ämbetsverket icke motsatte sig befrielse för dödsboet från ersättningsskyldighet.

Departements-
chefen.

Jag biträder civila departementets och statskontorets uppfattning och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att dödsboet efter fanjunkaren Henrik Emanuel Löfgren befrias från boet åvilande ersättningsskyldighet till kronan med 133 kronor 40 öre jämlikt fältskyldighetsutslaget vid Dalregementet utslaget den 15 oktober 1940.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, under punkterna 1:o—4:o hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

K. G. Linden.